

Iste težnje zapažamo neprekidno u toku daljnjih vjekova hrvatske povijesti; te se težnje manifestiraju u stalnim pobunama širih narodnih slojeva protiv vladajućih slojeva, i to jednako u donjim i u gornjim hrvatskim krajevima, na području i plemenske i zadružne kulture.

Seljačka buna u XVI. vijeku pod vodstvom Matije Gubca borba je »za opću slobodu i stalešku jednakost; za opće plaćanje poreza i opću vojnu dužnost za obranu domovine, te za dokinuće carina i mitnica u korist trgovine i prometa«. Seljaštvo je tu bunu shvatilo kao borbu »za staru pravicu«, jer su baš tu izreku uzeli kao geslo pobune. Konačno seljaci izjavljuju: »Da smo gospodu pobijedili, osnovali bismo posebnu carsku vladu u Zagrebu; ovdje bismo sami pobirali poreze i daće, pa se i sami brinuli za čuvanje granica«. ¹⁹⁾ Seljaci nedvojbeno i ovdje izriču uvjerenje, da su oni sposobni, da sami sobom upravljaju, da oni sami najbolje znaju, koji su njihovi interesi i konačno, da oni traže uređenje društva na načelu ekonomske i političke demokracije. Snagu u toj borbi daje im tradicija i uvjerenje, da je negda postojalo baš takovo uređenje društva, da je postajala »stara pravica«, ali da su im njihova prava oteta od gospode.

I seljački pokret u Hrvatskoj 1848—9. godine ponovno postavlja iste zahtjeve. I tada seljaci traže, da se ukine sudska vlast gospoštija, da se seljacima dade barem pravo uživanja u vlastelinskim šumama, livadama i pašnjacima i da se ukine isključivo pravo vlastele na krčmarenje, mesarenje, kao

¹⁹⁾ Šišić, op. cit.